

BİRLEŞİK DEVLET MODELİ OLARAK IRAK UYGULAMASI

IRAQ'S APPLICATION AS A UNITED STATE MODEL

Adil Sakran Zine el ABDİN*

Özet: Ortadoğu ve Arap ülkelerinin pek çoğu merkezi idarenin üstünlüğüne dayalı ve idari birimlerin sadece merkezi yönetimin devretmeyi uygun gördüğü yetkileri kullanabildiği, tek bir birim olarak yönetilen yapıda devletlerdir. Oysa Irak, 2005 Anayasası'nda federal sistemi kabul etmiştir. Bu çalışmamızda Irak örneğini ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Federalizm, 2005 Anayasası, Bölgesel Otorite

Abstract: Nations in the Middle East and especially in Arab world are largely unitary state; Iraq has embarked on a seemingly ambitious agenda of decentralization and devolution mixed with federalism. My essay deals with Iraq Federalism.

Keywords: Federalism, 2005 Constitution, Regional Authorities

Giriş

2005 Anayasası Irak'ın tüm dini ve etnik grupların (Şiiler, Sünnileri, Kürtler, Türkmenler ve diğer azınlıklarının) katılımıyla gerçekleşmiştir.¹ Anayasanın hazırlanması sürecinde bu grupların tutumları farklı şekilde tezahür etmiş; bilhassa Şiilerin, Kürtlerin ve Sünnilerin tutumları etkili olmuştur. Şii Arapların tutumları, devletin İslami devlet olarak tanınması, federalizm ve Irak'ın Baas'tan arındırılması yönündeyken, Kürt Grupların anayasa hazırlanma sürecindeki talepleri ise 1991 yılında elde etikleri *de facto* federalizmi korumak, federalizmin yetkilerinin mümkün olduğunca genişletilmesi ve Kerkük'ün Kürt bölgesine ilhak edilmesi yönünde ortaya çıkmıştır. Sünni Araplar ise federal sisteme karşı çıkmışlardır. Ayrıca petrol gelirlerinin dağıtımında adalet, Irak'ın Arap kimliğinin korunması, federalizmin derinleştirilmesinin önlenmesi ve vilayetlere geniş yetkinin tanınması

* Gazi Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

¹ Musadak Adil Talib, Beyda Abdul Hasan Radam. (2016) Şarih Dustor Cumhuriyet Al-Irak Liam 2005. Beyrut: Dar Al-sanhuri. 18.

yönünde tavır ortaya koymuşlardır.² Türkmenler, Irak toplumunun yaklaşık yüzde 10'unu teşkil etmelerine³ rağmen 2005 Anayasası hazırlanırken diğer azınlıklar ile yani Irak toplumunun yalnızca yüzde 1'ini oluşturan gruplar ile eşit tutulmuştur. Türkmen siyasetçilerinin aynı görüşte olmamaları, anayasa hazırlanmasında Türkmenlerin konularını zayıflatmıştır.

1. 2005 Anayasası'na Göre Devlet Yapısı.

1.1. Yasama Organı

Yasama organı Millet Meclisi ve federal meclisten müteşekkildir. Millet meclisinin oluşumu Irak Anayasası'nın 49. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiş olup bu hükme göre millet meclisi bütün Irak halkını temsil eder ve her 100.000 kişiye bir sandalye düşecek şekilde seçilen vekiller tarafından yasama fonksiyonu icra edilir. Mecliste bütün halkın bütün kesimlerinin temsil edilmesine dikkat edilir. Milletvekili seçimleri dört yılda bir yapılır. Anayasanın 49. maddesine uygun olarak Millet Meclisi'nde kadın temsili üye sayısının 1/4'ünden daha az olmaması hükmü parlamento seçimi kanunu ile getirilmiştir. Yasama dönemi içerisinde bir suç ile suçlanmadıkça bir milletvekilinin tutuklanabilmesi için Meclis tarafından dokunulmazlığının kaldırılması gerekir.⁴

Millet Meclisinin görev ve yetkileri: federal yasaları çıkarmak ve hükümeti denetlemektir. Irak'ın hükümet sistemi parlamenter sistem olduğundan dolayı hükümet millet meclisi tarafından seçilmektedir ve hükümetin görevinin devamlılığı millet meclisinin güvenoyuna bağlıdır. Yasama organının ikinci kanalı Federal Meclistir. Federal Meclis 2005 Anayasası'na eklenen yeni hususlardan biridir. Anayasanın 65. maddesine göre federal meclis adıyla bir yasama organı ihdas edilmiştir. Bu meclis ise bölgelerden ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin temsilcilerinden oluşmaktadır. Millet Meclisi üyelerinin üye tamsayısının 2/3 çoğunluğuyla çıkartacağı bir yasa ile yapısı, üyelik koşulları ve bu meclis ile ilgili tüm hususlar düzenlenecektir. Ancak bugüne kadar söz edilen yasa çıkartılmamıştır. Anayasanın böyle bir

² Mustafa Aydın, Ali Nihat Özcan, Neslihan Kaptanoğlu, (2007). Riskler ve fırsatlar kavşağında Irak'ın geleceği ve Türkiye. Tepav. 77.

³ O'Leary Brendan, (2006). The future of Kurdistan in Iraq. University of Pennsylvania Press.16

⁴ Irak'ın 2005 Anayasası'nın 49 ve 63 maddeler.

sistemi benimsenmesinin hedefi bölgeler ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin temsil edilmesinde eşitliği sağlamaktır.

1.2. Yürütme

Anayasanın 66. maddesine göre, federal yürütme organı Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşur. Cumhurbaşkanı, parlamenter sistemde yürütme erki içerisinde yer alır. Parlamenter sistem, yürütmeyi devlet başkanı ile bakanlar kurulu arasında paylaşmaktadır. Buna göre, yürütmenin bir kanadında siyasi açıdan sorumsuz devlet başkanı yer alırken; diğer kanadında ise bakanlar kurulu ve hükümet yer alır. 2005 Anayasası'nın 67. maddesine göre, Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır. Vatan birliğinin sembolüdür. Ülkenin egemenliğini temsil eder. Anayasaya bağlılığı teminat altına alır. Irak'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün Anayasa hükümlerine uygun olarak korunması için faaliyet gösterir. Cumhurbaşkanı Millet Meclisi üyelerinin üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu ile dört yıllık süre için seçilir. İlk tur seçimde adayların hiç biri gerekli sayıda oy alamazsa, ilk turda en fazla oy alan iki aday arasında ikinci tur seçim yapılır (madde 70). Bu turda en çok oy alan aday Cumhurbaşkanı ilan edilir. Seçilen aday millet meclisi huzurunda 50. maddede belirtilen şekilde yemin eder. Cumhurbaşkanı dört yıllık bir süre için seçilir ve bu süre ancak bir kez uzatılabilir.

Cumhurbaşkanının bu görevini yapabilmesi için, tarafsız kişiler arasından seçilmesi gerekmektedir. 2005 Anayasası'nda cumhurbaşkanının yetkileri, klasik parlamenter sistemdeki devlet başkanının yetkilerine göre çok genişletilmiş ve cumhurbaşkanının adeta yürütme, yasama ve dışişleri konularında birçok yetkiye sahip olması, Irak'ın parlamenter sistemini diğer klasik parlamenter sistemlerden çok farklı kılmıştır. Irak Anayasası'nın benimsediği bu parlamenter sistem Irak'a özgü bir parlamenter sistem haline gelmiştir.

Irak hükümetinin yani başbakan ve bakanlar kurulunun seçilmesi anayasanın 76. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre, Cumhurbaşkanı seçildiği tarihi takip eden 15 gün içerisinde en fazla sandalyeye sahip olan siyasi partinin adayını Bakanlar kurulunu oluşturmakla görevlendirir. Yani millet meclisinin ilk oturumunda, Cumhurbaşkanının seçilmesinden on beş gün sonra Millet Meclisi'nde en çok sandalyeye sahip olan siyasi partinin adayını Bakanlar Kurulunu oluşturmakla görevlendirilir. Başbakan adayını bu görev kendisine

tevdî edildikten sonra otuz günlük bir zaman zarfı içerisinde kabine üyelerini tespit eder. Başbakan ve Bakanların görevleri ise şunlardır: Başbakan devletin genel politikasının yürütülmesinden sorumludur, aynı zamanda da Irak Ordusunun başkomutanıdır. Bakanlar kurulunu yönetir ve toplantılarında başkanlık eder.

Bakanlar kurulunun görev ve yetkileri ise, devletin genel politikasını ve genel projelerini planlamak ve uygulamak, Bakanlıkların ve bir Bakanlığa bağlı olmayan kurumların faaliyetlerini denetlemektir. Ayrıca yasa tasarılarını önermek, yasaların uygulanması için kararname, talimatlar ve yönetmenlikler çıkarmak da bakanlar kurulunun görev ve yetkileri arasındadır. Başkanlık görevi herhangi bir sebepten dolayı boşalırsa Cumhurbaşkanı bu görevi üstlenir. Bu durumda cumhurbaşkanı 15 günlük bir süre içerisinde yeni bir Başbakan adayını hükümeti kurmakla görevlendirir. Başbakan ve bakanlar, Millet Meclisi karşısında ayrı ayrı ve kolektif olarak sorumludur.

1.3. Yargı

Anayasa, federalizm ilkesine uygun olarak Federal Yüksek Mahkeme ile ilgili 90, 91, 92, 93 ve 94. maddelerde çeşitli hükümler getirmiştir. Anayasa'nın 92. maddesinin 1. fıkrasına göre Federal Yüksek Mahkeme mali ve idari bakımından bağımsız bir kurumdur. Yani bağımsız tüzel kişiliğe sahiptir. Mahkeme'nin üyeleri yüksek yargı kurulu tarafından belirlenir. Fakat mahkemenin üyeleri İslam fıkıh ve hukuk uzmanlarından oluşmalıdır. Millet Meclisi üye sayısının 2/3 çoğunluğuyla çıkartılacak bir yasa ile üye sayısı, nasıl seçilecekleri ve mahkemenin işleyiş şekli belirlenir. Federal Yüksek Mahkeme'nin yetkileri 93. maddede şu şekilde düzenlenmiştir;

- Yürürlükte bulunan yasa ve yönetmenliklerin anayasaya uygunluğunu denetler.
- Anayasadaki hükümlerin yorumunu yapar.
- Federal yasaların ve federal otorite tarafından uygulamaya konulan karar, yönetmenlik, talimat ve emirlerin uygulanmasından kaynaklanan sorunları hükme bağlar. Bakanlar kurulu, ilgili kişiler ve başkalarının mahkemeye direkt itiraz hakkı yasal güvence altındadır.
- Federal hükümet ile bölgesel hükümetler, vilayetler, belediyeler ve yerel idareleri arasındaki anlaşmazlıkları hükme bağlar.

- Bölgesel hükümetler veya vilayetler arasında anlaşmazlıkları hükme bağlar,
- Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlara yöneltilen suçlamaları karara bağlar. Bu husus bir yasayla düzenlenir.
- Millet Meclisi için yapılan genel seçimlerin sonuçlarını onaylar.
- Federal yargı ile bölgelerin ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin yargı organları arasında görev alanları konusunda ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları karara bağlar.
- Bölgeler ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin yargı organları arasında görev alanları konusunda ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları karara bağlar

Federal Yüksek Mahkeme'nin kararları kesindir ve bütün diğer organlar için de bağlayıcıdır. Her federal sistemde federelerle federal hükümet veya federelerin arasında çıkan uyuşmazlıkları gidermekle yetkili kılınan bir mekanizma gerekir. 2005 Anayasası federal sistem benimsenmesinin bir gereği olarak Federal Yüksek Mahkeme'yi düzenlemiştir. Bu mahkeme uyuşmazlıkları gidermekle yetkili kılınmıştır. Bilindiği gibi Anayasa her ne kadar bölgesel hükümet veya vilayetlerin yetkilerini dikkatli bir şekilde belirlese bile bazı hükümler farklı yorumlara açık olabilir. Üstelik anayasanın öngörmediği ve sonradan ortaya çıkan farklı durumlarda yetkili olan hükümeti belirlemek için böyle bir mekanizma zorunlu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Federal Makamların Görev Alanları

Anayasanın 109. maddesi federal makamların görevlerini belirlemektedir. Bu maddeye göre federal otoriteler; devletin birliğini, bütünlüğünü, bağımsızlığını, egemenliğini ve demokratik federal düzenini korur

Petrol ve doğal gaz kaynaklarının kullanılması ve dağılımı 111. maddede düzenlenmiştir. Bu madde düzenlemesine göre, Irak'ta bulunan petrol ve doğal gaz, çeşitli bölge ve vilayetlerde yaşayan bütün Irak halkının malıdır. Kurucu iktidar bu madde hükmünü düzenlemekte başarılı olamamıştır. Çünkü Irak'ta bulunan doğal kaynaklar sadece petrol ve doğalgazdan ibaret değildir. Aynı zamanda demir gibi birçok yeraltı kaynağı da mevcuttur. Anayasa doğal gaz ve petrol dışındaki kaynakların nasıl kullanılacağı ve dağılımı hakkında bir

hüküm içermemektedir. 112. maddeye göre, federal hükümet, mevcut yatlardan çıkartılan petrol ve doğal gaz yönetimini bölgesel hükümetleri ve vilayetlerle birlikte yapar. Elde edilen gelir ülkenin tamamında nüfus dağılımına göre adaletli bir şekilde dağıtılır. Eski rejim tarafından haksız bir şekilde mahrum bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, tüm bölgelerin de dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde belirli bir süre için ilave pay verilir. Bu husus yasayla düzenlenir. Federal hükümet ile petrol üreten bölge ve vilayet hükümetleri bir araya gelerek, Irak milletine en fazla yararı sağlayacak şekilde, mevcut en ileri pazarlama ve yatırım ilkeleri ile teknolojisini kullanarak petrol ve doğal gaz yataklarını geliştirmek için gerekli strateji ve siyaseti tayin ederler. 112. madde hükmüne bakıldığı zaman bu hüküm yine başarılı gözükmemektedir. Sadece petrol ve doğalgaz düzenlemekle yetinmenin yanı sıra bu hüküm mevcut yatlardan çıkartılan petrol ve doğalgaz için geçerli olmuştur. Yani bölgelerde sonradan keşfedilen yataklar ile ilgili açık ve belli bir hüküm içermemektedir. Yeni keşfedilen yataklar bölgesel hükümetler tarafından kullanıldığı takdirde bölgesel hükümetlerinin federal hükümete karşı bir üstünlük sağlayacağı ortaya çıkacaktır. Merkezi otoritenin zayıf olması halinde ise ülkenin bölünmezliği tehlikeli bir duruma gelecektir. Irak'ın bugün 530 yerinde petrol ve doğal gaz yatakları bulunmaktadır. Bunların sadece 115'i kullanılmaktadır. Bugün Petrol yatak yerlerinin 80'inde yaklaşık 115 milyar varil petrol bulunduğu tespit edilmiştir. Oysa 415 yer şu ana kadar keşfedilmemiştir ve 215 milyar varil rezerve sahip yatağın bulunduğu takdir edilmektedir.⁵

Irak'a tek bölgesel yönetime sahip olan Kuzey Irak Kürt bölgesi ile Federal Hükümet arasında petrol ve doğal gaz üretimi konusunda büyük krizler yaşanmıştır ve halen de bu krizlerin bir kısmı sürmektedir. Bunun da temel sebebi 2005 Anayasası'nda petrol ve doğal gaz ile olan ilgili hükümlerdir. Gelecekte de Anayasa'nın bu hükümlerinin bölgelerle federal hükümet arasında anlaşmazlıklara yol açacağı çok açıktır. Dolayısıyla bu duruma, yani anlaşmazlıklara son verebilmek için 111. madde hükmünden hareket etmek gerekir. İlgili hükme göre petrol ve doğal gaz bütün Irak halkının mülküdür. Böylece hiçbir böl-

⁵ Bishop Grant, & Anwar Shah, (2008). Fiscal Federalism and Petroleum Resources in Iraq (No. paper0826). International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University. 6.

ge keyfi olarak petrol ve doğal gaz üretiminde Federal Hükümet'ten bağımsız olarak hareket edemez. Doğal kaynaklarının üretilmesi ve gelirlerinin bölgelere bırakılmaması ve bu bölgelere nüfus dağılımına göre dağıtılması tüm Irak halkına yarar sağlayacak şekilde anayasada düzenlenmiştir.

3. Bölgesel Otoriteler

116. maddeye göre Irak Cumhuriyeti'nin federal sistemi başkent, bölgeler, bir bölgeye dâhil olmayan vilayetler ve yerel yönetimlerden oluşur. Anayasa bu madde hükmünde Irak'ın federal yapısından bahsetmektedir. Federal hükümet ile bölgesel hükümetler arasındaki ilişki otoritenin paylaşılması esasına dayanmaktadır. Federal hükümet ile vilayetlerin ilişkisi ise âdemi merkezîyetçi sisteme göre yürütülmektedir. 118. maddeye göre, Millet Meclisi, ilk oturum tarihini takip eden altı ay içerisinde toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla çıkartacağı bir kanunla bölgelerin oluşturulmasına ilişkin yürütme yetkilerini tespit eder. Yeni bir bölge ancak yapılacak olan bir referandumla kurulabilir. Bölge oluşturma önerisi bir veya birden fazla vilayet meclis üyelerinin 1/3'ü veya vilayet seçmenlerinin 1/10 unun talebi üzerine sunulabilir. Bir vilayet meclisinin üyelerinin 1/3'ünün istemi üzerine bir bölgeye dâhil olabilir. Fakat bunun için aynı zamanda bölge yasama organı temsilcilerinin 1/3'ünün onayı gerekir. Bu onay alındığı takdirde vilayet bölge ile aynı bölge anayasası altında birleşmiş olur. Her bölge federal anayasa ile tezat etmeyecek şekilde bölgesel otorite, görev alanları ve bunların uygulanmasını belirleyen bölgesel bir anayasa hazırlar.

Bugüne kadar Irak'ta bir bölge bulunmaktadır. Bu da 2003 sonrası Kürtlerin ısrarı üzerine kurulan Kürt bölgesidir.⁶ 2005 Anayasası Kürtlere birçok yetki vermiştir. Fakat şu ana kadar Bölgesel Kürt Hükümetinin, Federal askeri güçlerin Kürt Bölgesine girmesine izin vermemesi, sınırların, havaalanlarının Kürt bölgesi kontrolünde olması ayrıca doğal gaz ve petrol çıkarmasında federal hükümetten izin almadan tasarruf etmesi ve aynı zamanda federal hükümet bütçesinden %17 pay alması⁷ 2005 Anayasanın özü olan vatandaşlar arasında eşitlik ve

⁶ Barkey Henri, & Ellen Laipson, (2005). İraçî Kurds and Iraq's future. Middle East Policy, 12(4), 70.

⁷ Federal Irak Cumhuriyeti'nin 2016 yılı Bütçe Kanununun 9. Maddesi.

adalet ilkesine aykırıdır. 78. madde hükmüne göre Federal Hükümet, Silahlı kuvvetlerin teşkil edilmesi, Irak'ın sınır güvenliğinin sağlanması ve ülkenin savunulması dâhil olmak üzere milli güvenlik politikasını belirlemek ve uygulamakla yetkilidir. Bölgesel Kürt Hükümet'i bu maddeye asla uymamıştır. 111. maddeye göre, Irak'ta bulunan petrol ve doğal gaz çeşitli bölge ve vilayetlerde yaşayan bütün Irak halkının malıdır. Oysa Bölgesel Kürt Yönetimi bu madde hükmünü de yerine getirmemiş, ürettiği petrol gelirlerini kendi geliri olarak görmekte ve Federal hükümetin izini olmadan ülke dışına ihracat yapmaktadır.⁸

4. Kerkük Sorunu

2003 öncesi özellikle Baas rejimi döneminde Kerkük'te ciddi anlamda Araplaştırma politikası uygulanmıştır. 2003 sonrası ise, Kürtler I. Dünya Savaşından sonrasından tasarladıkları Kürt devleti hayalini Kerkük'ün kontrolü ile elde edileceğini düşünmektedirler. Anayasa'nın 140. maddesine göre, Kerkük'ün statüsünün 31 Aralık 2007 tarihine kadar yapılacak bir halk oylaması ile belirleneceği ifade edilmiştir. Kürtler 2003 tarihinden itibaren planlanan halk oylamasında Kerkük'ün kendi yönetimlerine bağlanmasına çalışmaktadırlar. Fakat bu referandum gerçekleşmemiştir. Bu maddeye göre daha önceden Kerkük'e göç ettirilen Arapların eski yerlerine dönmeleri için gerekli tazminat ödenecektir. Türkmenlerin ve Kürtlerin eski yerleri iade edilecektir. Fakat Bölgesel Kürt Yönetimi, binlerce Kürt ailesini dağlardan ve başka şehirlerden getirerek Kerkük'e yerleştirmesi bu madde hükmünün uygulanmamasında büyük rol oynamaktadır Bugün ise Kerkük, Askeri olarak Bölgesel Kürt Yönetimi güçlerinin (Peşmerge) kontrolündedir.

5. 2005 Anayasası'nın Getirdiği Federalizm Doğrultusunda Irak'ın Geleceği

Irak'taki etnik grupların federalizme bakışları farklı olmuştur. Şiiiler federalizmi Irak'ta bütünlüğün sağlanmasının tek yolu olarak nitelendirmektedir. Kürtleri ve Irak'ta olan diğer etnik ve mezhebi grupları bir arada tutabilmek için onlara geniş yetki ve özgürlükler tanınmasını ile mümkün olacağı görüşünü izleyerek Anayasa'da bölgelere ve vilayetlere birçok yetki tanınmış federalizmi kabul etmişler-

⁸ Stansfield Gareth, (2013). The unravelling of the post First World War state system? The Kurdistan Region of Iraq and the transformation of the Middle East. *International Affairs*, 89(2), 261.

dir. Kürtler ise daha önceden elde ettikleri *de facto* federalizmi muhafaza etmek için 2005 Anayasası'nda olan federal yapıyı bir tür ayrılma yolu olarak nitelendirmektedirler. Sünni Araplar ise federalizme hep karşı çıkmışlardır ve Irak'ın Arap kimliğinin muhafaza edilmesi gerektiğini ileri sürmüşler ve federalizmi bir bölücülük olarak görmüşler. Irak Anayasasının hükümlerine bir bütün olarak bakıldığı zaman federalizmin benimsenmesi, eyaletler ve bölgelere geniş yetkinin tanınmasının aslında herhangi bölücü bir unsur taşımadığı açıkça görünür. Çünkü Irak'ta Baas Partisi iktidarı elde ettiği andan sonra hep ayrılıkçı bir tutum izlemiş Şiiler iktidardan o dönemde dışlanmıştır. Irak'ın Arap kimliğini ileri sürerek Kürtleri de iktidardan ve özgürlüklerinden mahrum bırakmıştır. Baas rejiminden sonra ise Irak 2003'te ABD tarafından işgal edilince, Irak ordusu dağıtılmıştır. Ordunun dağıtılması ise her şeyin yeniden başlaması anlamına gelmiştir. Böyle bir durumda Anayasa'nın yazılışına bakıldığı zaman Federalizm ve Irak'ın mezhepler ve etnisiteler ülkesi olduğuna vurgu yapması ayrılıkçı olarak anlaşılmaktan daha çok birleştirici ve hoşgörülü hükümler içerdiğini ortaya çıkarmaktadır. Irak'ın 2005 Anayasası'nın getirdiği federalizm ilkesi olarak ileri sürdüğümüz kavram, Irak Anayasası'nda (İttihadı) olarak geçmektedir. İttihat kelimesi birleşme anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu Anayasa'nın federalizmi kabul edip bölgesel yönetimlere geniş yetikleri tanımakla başarılı olup olmadığı hususu ve uygulamada sorun çıkartan bazı hükümleri bir tarafa, bir bütün olarak ele alındığında farklı dinleri, mezhepleri ve etnik grupları bir arada tutmayı amaçlayan bir saikle kaleme alındığı görülecektir.

Sonuç

Irak'ın karmaşık etnik yapıya sahip olması, farklı dini gruplara ev sahipliği yapması ve kültürel farklılıklarının bulunması, Irak'ın esnek ve daha da liberal bir anayasaya sahip olmasını gerektirmiştir. Bu durum 2005 Anayasası'nda gerçekleşmiştir. 2005 Anayasası'na bakıldığında getirdiği federal yapı ve Irak'ta yaşayan etnik gruplara tanıdığı özgürlükler açısından Ortadoğu ve İslam dünyasının en liberal Anayasası olarak karşımıza çıkabilir. Ne var ki 2005 Anayasası, getirdiği federal sistem ile ilgili bazı belirsiz hükümler içermektedir. Bu hükümler Irak'ın gelecekte bütünlüğünü sarsabilir nitelikte olan hükümlerdir. Bölgesel otoritelere geniş yetkiler tanıyarak federal hükümet yetkilerini sınırlamakla federal yapıyı gerektiren amaçlar elde edilmemiştir. Özellikle doğal kaynaklarının düzenlenmesinde birçok

eksik ve belirsizlik karşımıza çıkmaktadır. Örneğin anayasa doğal kaynaklarla ilgili sadece petrol ve doğal gazı düzenlemekle yetinmiştir oysa Irak'ta bulunan diğer yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin paylaşımına dair hiçbir hüküm getirilmemiştir.

Petrol ile ilgili önemli bir konu da petrol ihracatı ve gelirinin dağılımında çelişkili hükümler barındırmasıdır. 2005 Anayasasında federal sistemin benimsenmesinin asıl nedeni Irak'ta yaşayan farklı grupları bir arada tutmak olmuştur. Oysa Anayasa'nın içerdiği belirsiz hükümler ters sonuçlara sebebiyet vermektedir. Üstelik Irak'ta yaşayan halkın arasında da eşitsizliğe yol açmaktadır. Petrol zengini olan bölgeler eğer Kürt Bölgesi gibi birer bölge oluşturma girişiminde bulunurlarsa, bu durum fakir bölgeleri ciddi anlamda etkileyecektir. Bugüne kadar Federal hükümet ile yaşanan birçok sorun anayasadan kaynaklanıp devam etmektedir. Bu sorunların çözümü için anayasada bulunan belirsiz hükümleri bir anayasa değişikliği ile daha anlaşılabilir, açık bir hale getirmek ve doğal kaynakların eşit bir şekilde dağılımı ile ilgili yeni hükümler ihdas etmek gerekmektedir. Doğal kaynakların gelirlerinin adil bir şekilde dağıtılması gerekir. Doğal kaynaklarının kullanımından zarar gören bölgelere kullanılan doğal kaynak gelirinden bir miktar tazminat şeklinde ödenerek bu konu ile ilgili sorun ortadan kaldırılabilir.

Kaynakça

- Irak'ın 2005 Anayasası
Federal Irak Cumhuriyet'inin 2016 yılı Bütçe Kanunu.
Musadak Adil Talib, Beyda Abdul Hasan Radam, (2016) Şarih Dustor Cumhuriyet Al-Irak Liam 2005. Beyrut: Dar Al-sanhuri.
O'Leary Brendan, (2006). The future of Kurdistan in Iraq. University of Pennsylvania Press.
Mustafa Aydın, Ali Nihat Özcan, Neslihan Kaptanoğlu (2007) . Riskler ve fırsatlar kavşığında Irak'ın geleceği ve Türkiye. Tepav.
Bishop Grant, & Anwar Shah, (2008). Fiscal Federalism and Petroleum Resources in Iraq (No. paper0826). International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University.
Barkey, Henri, & Ellen Laipson, (2005). Iraqi Kurds and Iraq's future. Middle East Policy, 12(4), 66-77.
Stansfield Gareth, (2013). The unravelling of the post First World War state system? The Kurdistan Region of Iraq and the transformation of the Middle East. International Affairs, 89(2), 259-282.